

Uforsonlig- hetens pris

Arne Skouen skriver på side 2 i Dagbladet 7. mai om forsoningens pris – og om ære. I den anledning blir jeg sitert som en som sår tvil om sant og usant, rett og urett – om okkupasjon og motstandskamp i 1940–45. – Og det knytter han til noe så grunnleggende som «Nazismen – som drama mellom tvil og tro».

La meg derfor si to ting klart – for min æres skyld:

– I mitt sinn finnes ingen forsoning med fascismens vesen eller målbærere.

DEBATT

Dramatiker
Jostein Brå
Øksavik kom-
menterer Arne
Skouens ar-
tikel «For-
soningens
pris» 7.5.

– «Den taper mest som vinner» berører knapt nok begrepene ære eller forsoning – fordi jeg ikke tror de finnes i krig. Det er nettopp det som skremmer meg.

■ ■ Jeg har skrevet et skuespill basert på det tyske regimes fall i Norge, mai dagene 1945. I den anledning har jeg sagt at det «ble viktig for meg å finne ut hva som virkelig skjedde». Jeg stilte også spørsmålet om «vi egentlig er tjent med å fortelne historien». (Dagbladet 5. mai).

Dette er selvsagte spørsmål for en dramatiker. I bunn og grunn et spørsmål om empiri og etterrettelighet – om respekt for sannheten.

■ ■ Skal et 50-årsjubileum få betydning for kommende generasjoner, må det tillates at vi stiller spørsmål. Skouens indignasjon over at jeg indirekte stiller spørsmål til øyenvitners objektivitet faller på sin egen urimelighet. Øyenvitner er subjekter.

Og nettopp når det gjelder krigshistorien vår, er det mange sprikende utsagn. Som 2. generasjon er det derfor helt nødvendig å være et nysgjerrig menneske, og bruke sin telt for å finne virkeligheten bak alle historiene. Jo mer sannferdig man kan fremstille – selv et svin som Terboven – desto mer svinaktig vil uttrykket bli.

■ ■ Jeg er slett ikke uvitende om det forsoningsløse virkelighetsbildet Skouen skildrer: «Det andre Oslo – en torturist i Lille Grensen ... en bøddel i Stortingsgaten ...» – i dag, 50 år etter.

Det er nesten så jeg får lyst til å hviske til ham: Jeg er født med det samme forsoningsløse blod. Men vi må finne forsoning – for vår egen del.

Krigsherrer i alle land bygger sin makt på hat. Forsoningsløst hat og forakt for svakhet. Hva skjer med et folk som ikke kan forsone seg med hatet – selv etter 50 år?

Jeg forstår at «gamlekara» kan oppfatte dette som lettkjøpt retorikk. Spissfindigheter.

Saken er den, gode landsmenn, at jeg forhåpentlig skal leve 50 år til. I dette kyniske, strømlinjeformede og maternalistiske Norge av i dag. For meg blir det et viktig spørsmål hvordan vi er kommet hit, når våre forfedre ga så mye for å knuse nazismen.

Hvor ligger sviket?

■ ■ I 151 land foregår det i dag tortur, «forsvinninger», dødsstraff og politiske drap. (Amnestys årsrapport 1994). De fleste av disse landene har vi «ærefulle» diplomatiske og økonomiske forbindelser med. Det er da jeg skruer meg til. Forsoningsløst.

Hva for en ære?

«Just i seierens time, ligger nederlagets kime» – sa Ibsen.

Det burde få de fleste av oss til å krympe oss innvendig. Han var flink til det, styggen. Folkefienden. Å vende tommeledd ned, akkurat når vi har det som best med oss selv.

Jeg prøver på ingen måte å være en slik gledesdreper, i jubileets stolte seiers-brus. Men en ettertanke sniker seg inn. Hva var det vi bekjempet den gangen, og hvor står vi i dag?

Er vi det nye herrefolket?

Jostein Brå Øksavik